

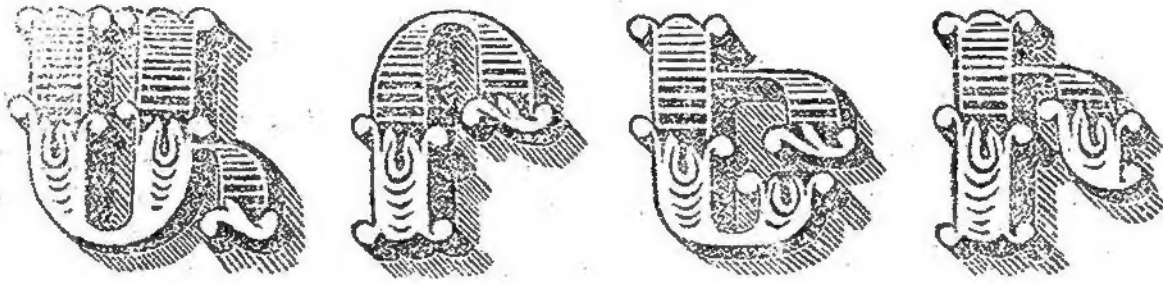
ՀԱՅԸ 5 ՄԻԼԻԵՄ

ԲԱԶՆԵՐԻՆ

Տարեկան Լեզուստայ	
ԵԳԻՊՏՈՍ . . . Ղ.Ո. 80	40
ԱՐՏԱՍՏԱՆՄԱՆ ՅԲ. 20	10

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ ԶԱՄԱՐ ԳԻՄԵԼ ՏԵՐԵՎՈՒԹՅԱՆ

ԱՐՏԱՍՏԱՆԻ ԼԵՒՈՆ ՍԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆԻ ԶԱՐԲԱԾ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՍ

ԽՐԱԿԱՆԻՆ ԵՒ ՏՆՈՒՆԻՆԻՆԻՆ

Զարմ Ապու Տարաք, Թիւ 16

ԱԶԵՐԲԱՅԵՐԱՆ

ՀԱՅԸ

Journal ARMY

B. P. № 600

Alexandrie, EGYPT

ՀԱՐԱՏԱՐԱԿԱՆ ԶԵՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԶԵՆ ԿԵՐԵՐԱՐԶՈՒՄ

ՏՆՈՒՆԻՆԻՆԻՆ ԽՐԱԿԱՆԻՆ ԿԱԶԱՆ ԹԵՔԵԼԱՆ

ՄԵՆՈՒՆԴԻ ԽՆԴԻՐԸ

Կը խոստովանիմ թէ ո՛չ բու-
րիսի հետաքրքրութիւնը, ո՛չ ալ
լուստաւորի շնորհաւորութիւնն
էր, որ եօթնուկէս ժամուան եր-
կաթուղային տաժանելի ճամբոր-
դութիւն մը աչք առնել տալով,
զիս Բոր-Սալիտ մղեց: Մուտնալի
հայ գիւղացին Կիլիկիցի հայ գիւ-
ղացին շատ տարբեր պիտի չըլլար,
ինչպէս այս վերջինն ալ շատ տար-
բեր չէ ամէն տեղի հայ գիւղացիէն
դէմքով, հագուստ-կապուստով ու
կենցաղով: Աւագին մէջ իրենց կայ-
քն ալ չէր որ հետաքրքիր կ'ըն-
ծայէր զիրենք, ըստ որում այնչափ
կարգադրեց այդ մասին՝ որ աչքովս
տեսածի պէս կ'երեւակայէի արդէն
տեսնելիքս: Գալով «ուխտ»-ին, կը
խորհէի և միշտ կը խորհիմ թէ հե-
ռուէն ալ մարդ կրնայ իր «ուխտ»
կատարել նոյնքան ազգեցիկ և առ-
դիւմառ կերպով որքան մօտէն,
և այսպէս խորհելուս պատճառը
այն է մանաւանդ՝ որ եթէ միայն
«ուխտաւորներէն» պիտի ուզաս
իր չէն ու պայծառ» մնալու մի-
ջոցները Բոր-Սալիտի հեռաւոր ան-
կիւնը ինկած սրբատեղին գործ ու-
նի չիտակը...

Անշուշտ, մեծ վտանգէն հրաշ-
քով մը ազատած — նախ իրենց
պանծալի քաջութեամբ, յետոյ՝ այս
գծուած ու շահամուղ դարուն մէջ՝
փրանսական հին ասպետական ու-
սան կենդանութեան հրաշքովը ա-
զատած — այս ափ մը կտրին հայ-
րենակիցները խմբովին տեսնել-դի-
տելու հմայքը կար և կայ միշտ
ու կ'արժէ որ ատոր միջոցը ունե-
ցողները ինքիւնքին չըրկեն այդ
մայրենի որ միանգամայն հաճոյք
մըն է մեր քաջերուն... բայց ին-
ժի համար՝ ասկէ աւելի կարեւոր
էր անձամբ տեսնել ու սերտել ա-
նոնց ապրուստին, կայքին, կենցա-
ղին և հոգացողութեան պայման-
ները, ըստ այնմ ուղղելու համար
այդ գործին մէջ մեր աշակցութեան
բաժինը այս բեմէն:

Արդ, ընդ ամէնը երկուքու-
կէս օր անցուցի Բոր-Սալիտ, որուն
դրեթէ մէկուկէսը միայն՝ Հայկ-
Բանակատեղիին մէջ: Այսքան կարճ
միջոց մը կրնայ բաւական չհամար-
ուիլ մէկու մը որ պիտի յաւակներ
ամէն ինչ տեսած և ամէն բանի
դարմանը գտած ըլլալ: Անկա բա-
ւական է, սակայն, երբեմնապէս առ-
նեք գործին լայն գիծերը միայն,
որոնցմէ հիւղաւորութիւնով կը մեկ-
նին միւսները և որոնց ծուռ կամ
սխալ հաստատումը ըլլալը կրնայ
ամբողջ գործին խախտում ու տկար
հանգամանք մը տալ:

Ըստ իս, երեք գլխաւոր խնդիր
կայ Կիլիկիցիներու Բոր-Սալիտի Բա-
նակատեղիին գործին մէջ. ա. Ար-
մուղի, բ. Աբխազութեան, և գ.

Կազմակերպութեան խնդիրը, ո-
րոնք առանձին-առանձին արժանի
են խնամող ուղարկութեանը թէ՛
հանրութեան և թէ՛ հանրային մար-
միններուն:

Կազմակերպութեան խնդիրը,
կարեւորութեան կարգու առաջինը
թէպէտ, բայց դիմումը է՛ն վեր-
ջի կը թողուի, որովհետեւ ամէնէն
շատ այդ մասին կան ըսելիքներ:
Կը փութամ սակայն այժմէն յայտ-
նելու՝ թէ խօսքը Բանակատեղիին
ներքին կազմակերպութեանը վրայ
չէ — որ սպասուածէն աւելի զոհա-
ցուցիչ է, շնորհիւ նախանգիտական
բարձր պաշտօնէութեան և երկրորդ
մինչև այսօր աշխուժ անձնութիւն
թեմա մը աշխատող հայ տիկին-
ներու, օրիորդներու և պարոնե-
րու — այլ անոր արտաքին կազմա-
կերպութեանը, բուն իսկ օգնու-
թեան գործին լարուածքին վրայ է,
որ աւելի քան թերի, բոլորովին
ծուռումուռ դրուած և երթալով
աւելի ծուցեղած է անհասկանալի
անհասկացողութեամբ մը, ու դա-
տապարտուած է մօտ օրէն ամբող-
ջապէս փլուլ-քայքայուելու՝ եթէ
իսկ այն փոյթ շտաբուի գայն հաս-
տատելու անկեղծ ու շիջալ հիմ-
քու վրայ որոնցմով միայն կրնայ
կանգուն ու հաստատուն մնալ՝ ու է
բարեգործական ձեռնարկ:

Կ'անցնիմ սակայն Մուսուրի
խնդրոյն, որ աս ալ, այլապէս հար-
կեցուցիչ առաջնութիւն մը ունի:

Անմիջապէս բռնմ, հիմնուելով
առնուած բոլոր վաւերական տեղե-
կութիւններուն վրայ, թէ Հայկ-
Բանակատեղիին մէջ քաջառողջ այ-
րերուն ու կիներուն, չափահասնե-
րուն և մանուկներուն միանգամայն
տրուած սնունդը իսպառ անբաւա-
կան է:

Թո՛ղ չկարծուի թէ այսպէս
մտածողները քաղաքացիի աչքով
կը նային հարցին վրայ ու կ'ուզեն
խորտիկներ, համարմանի մեծարել
տալ այս մեծ մասամբ հուժկու
լեռնորդներուն, որոնք ատոր ար-
ժանի թէպէտ՝ բայց այդ տեսակ բան
մը չեն պահանջեր մենք: Անոնք
ինչ որ կ'ուզեն, կ'իզգայեն աւելի՝
սա՛ է թէ իրենց ուժն ու առող-
ջութիւնը պահելու չափ սնունդ մը
տրուի իրենց, քանի որ կ'իզան թէ
հիմակուան տրուածը զանոնք աս-
տիճանաբար պակասեցնելու վրայ են
իրենց մէջ, ըստ որում ստուար մե-
ծամասնութեամբ անօրի կը մնան
կոր այդ քանով:

Այս յայտնութիւնը կամ հրա-
պարակումը ընելով հեռու եմ այդ
միտունդը մատակարարող անդիւ-
կան իրաւունքը քարեխնամ իշխանու-
թիւններուն ամենապոչոյն մեղադ-
րանք մը ուղղելու մտքէն: Կը կար-
ծեմ նոյն իսկ, թէ իրենց փափաքին

համաձայն շարժած կ'ըլլամ այսպէ-
սով՝ քանի որ իրենք իսկ յայտա-
բարած են քանիցս թէ դիտեն տըր-
ուած սնունդին անբաւական ըլլալը,
բայց կը ցաւին որ չեն կրնար ներ-
կայիս տակէ աւելին ընել և կ'ըս-
պասեն որ եղբայրացի հայ բարեա-
ւած գաղութը լրացնէ իրենց պա-
կաս թողածը... Արդ, ահա ասին
քանի մը թիւեր ու տեղեկութիւն-
ներ որոնք ամենէն սրտալոյց ձա-
ռէն աւելի պերճաբոս են այս մա-
սին:

Իւրաքանչիւր չափահաս մարդ
կ'ստանայ օրական 3 պղտիկ հաց,
իւրաքանչիւր մօտ 60 տրամ կըշ-
ուող. 14 տարեկանէն սկսեալ մինչև
4 տարեկանները՝ կ'ստանան մէկուկէս
հաց միայն, իսկ 4 տարեկանէն ան-
դին՝ 1 հաց: Այս հացին հետ կը
տրուի ամէն օր, բայց ի տուաւ
երկու մէկուկէս գաւաթ թէյէ որուն
մասին յայտնուած գաղափարները հոս
զանց կ'առնեն յիշելու, մարդ գը-
լուի օրը մէկ անգամ, կամ մէկ մէկ
չերեքի պաշար (սպի, բրինձի և եր-
բեմն մսի), կամ պանիր և կամ ձի-
թապաղ: Պանիրին քանակութիւն-
ը կրնայ հետեւեցուիլ ձիթապաղ-
դին քանակէն՝ երբ ըսեմ թէ այս
վերջինէն իւրաքանչիւրին ինկած
բաժինը 7 հատ ձիթապաղ է միայն,
ինչ որ պիտի կարծէ իր կէս օլա-
յէն պակաս հացին հետ՝ ամբողջ մէկ
օրուան ուտելիքը այս ամէն մէկ
կայտառ լեռնցի էրկիմարգուն ու
կիտ... Հապա՛ տեսնըստ և անկէ
վար տարիք ունեցող տղոց — որոնք
իրենց հայրերուն և մեծ եղբայր-
ներուն ջովն ի վեր այնպէ՛ս լաւ
աշխատած են պատերազմի միջո-
ցին — Խորթա՛կը՝ որ մեծի մը ա-
խորժակէն պակաս չէ բայց ստիպ-
ուած է անոր տրուած հացին կէ-
սովը միայն գոհանալ... Առանց
ուրիշ մտնրամասնութիւններ թուե-
լու, այսքանը կը բուէ, կարծեմ,
որ փողկապ, վիշտը և տեսակ-տե-
սակ անգործածելի զգեստներու ա-
ռաքումով անունին թերթերու
մէջ կարդալ փափաքողները — ինչ-
պէս նաև միւսները — ցնցուին և եթէ
կ'ուզեն իրապէս օգտակար ըլլալ՝
ըստ այնմ բաներ մը ընեն:

Ստանու մայրերու և տկարա-
կազմներու համար հաստատուած
խոհանոցը լաւ է, բայց նախ՝ ա-
մէն մարդ չի կրնար, անկէ օգ-
տուելու համար, նոր դաւակ մը ծը-
նանիլ անմիջապէս — մահաւանդ է-
րիկ... մարդիկը՝ բնաւ չեն կրնար
կարծեմ — և երկրորդ՝ սպասել որ
նախ բոլոր առողջները տկարանան
որպէսզի վերջէն բաւարար սնունդ
դրանք իրենց, սքանչելի չափա-
դիտութիւն մըն է մարդկային կեան-
քին վրայ, քիչ տարբեր բաժնակի,
ցորենի կամ բրինձի վրայ շահագի-
տութեանէ...

Առաջնորդարանը և ազգ. իշ-
խանութիւնները, ըլլա՛ն Գահիրէի
թէ. Աղբքանդիւր, մեղի թոյլ կու
տան, կը յուսանք, որ առանց կան-

խաւ իրենց հաւանութիւնն առնե-
լու՝ եղբայրացի ժողովուրդին —
զգապու՛ն և դատողութեանէ զուրկ
չեղող ժողովուրդին — ուղարկութիւ-
նը հրաւիրենք այս այնքան կեն-
սական հարցին վրայ: Վերջապէս ի-
րենց ապրանքը չեն սա՛ մարդի-
կը՝ որոնք պատուաւոր կուրէն մը
յիտայ կ'ենան ինկան այստեղ իրենց
կիներով ու տղաքներով, և որոնց
փոքր չի կշտանար ո՛չ չաքարով ո՛չ
ալ անուշ խօսքով: Իրենց տալան-
քը չէ՛ն, կ'ըսենք, որպէսզի ուղած-
նուն պէս ձեռք-ձեռք, մէկէն միւ-
սին անցնեն զանոնք՝ իրենք նուէր
կամ իրենք շնորհակալ... Եւ թո՛ղ
չըսուի թէ այս գաղթականները
պէտք է ինքզինքնին երջանիկ հա-
մարէն ազատած ըլլալուն համար,
թէ Կովկասի մէջ հազարներ մե-
ռան անօթութեան ու հիւանդու-
թեանէ... Աճօ՛թ է ասիկա: Կով-
կասը չի կտտարեց իր պարտքը կամ
չկրցա՛ւ որովհետեւ 3-400,000 հո-
գի մէկ անգամէն ունեցաւ իր թե-
ւերուն վրայ: Մերենքը 4200 են
միայն, ընդ ամէնը 4200, որոնց
հոգացողութեան ալ մէկ մասն է
միայն որ մեղի ձգուած է: Այդ-
մասը անհրաժեշտ մաս մըն է սա-
կայն, անհրաժեշտ միւր պատիւն
ու անմեց առողջութեամբ պահպա-
նումին համար...

ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵԼԱՆ

ԴՐՈՒՄԱՆԵՐ

ՍՈՒՆԻՍՏԱՆԻ ՓՐԿՈՒԹԵՆԷՆ

ԲԱՅԻՍ ԵՒ ԵՌԱՍՏԱՆԻՆ

Մուսա Լեւոն պատերազմիկներուն
վերջին խումբը նաև առնուեցաւ, և զի-
րենք զէպի ազատութեան աշխարհը տա-
նով փոխադրանաւն ուրիշ ոչինչ կ'ե-
րենայ այլ ևս՝ բայց եթէ ծուխի սպի-
տակ դարձանաւ մը հետուն երկինքին
մէջ: Վերջապէս այդ բոլոր շարժումը
վերջացաւ նաւակներուն ծովեզրը եր-
թալ-դալը, վերջացան կիներուն և տը-
ղանքներուն անձկութիւնը: Վերջացաւ
հերոսներուն մաքառումը... Մեր մար-
տանակին վրայ չորս վերաւորակներ
միայն կը մնան մեզի, և այն պահուն
ուր իրենց այսիլու կ'երթան հիւան-
դաբարձ, ինձի իմաց կուտան թէ ի-
րենցմէ մէկը՝ Յաքոբ Վանսան, մին ա-
մենէն կարծես ինչ Մուսա Լեւոն փոքրա-
միւս ազգայնականներէ, փայտ է իր վերջին
չուռնը՝ ընկնուելով շողեւոր փախուսէն
(gangrene gazeuse) որ երէկուէն ի
վեր վիճակէ կ'ուտէր արդէն...

Ինչ ծովին վրայ ենք, կ'անոնք բա-
ցորդ է՝ պէտք է անմիջապէս ծովաթա-
ղումի գործին ձեռնարկել: Պատրաստել
կուտամ իր մահուան վկայագիրը, որմէ
յետոյ խիղջն պիտի կատարուի արարու-
թիւնը: Վանսանը պիտի թաղուի
փրանսական զինուորի մը նման:

Նաւազգայնական փոխած է իր նա-
ղուսները: Հարցաններուն բունը գետնին
կ'ընկնուած պիտի զոհուի որ ուշուոյն
ունի վերջին պատերազմը ընծայելու, կը
յառաջանայ փողաշարներուն կողմէն և
կը կենայ՝ երկր ծովուն: Հրամանատա-
րին իտին կանգնած են նաւուն բոլոր
սպանները, ամենքն ալ իրենց պաշտօնական

զոհաներով: Գիշ վերջը կ'երեւայ, մեր
նաւատիկերուն ուսին վրայ բարձրա-
ցած և եռալոյն դրօշակով փաթեռնած,
այն կտաւէ պարկը որ տարաբախտ երի-
տասարգին մարմինը կը պարունակէ...
վայրկեանը խորապէս յուզիչ է...

Արեւը լոյսով կ'ողողէ այս տեսա-
րանը, և ծովը, ամենազգեցիկ օրուան մը
հանդարտութեամբ, կը պսպրայ արծաթե
նաւապայթեաներուն խողովանքով: Փողա-
հարները բարեւի եղանակը կը հնչեցնեն:
Ձէնքերը բազում կենտրոն ծայրն են: Սպա-
ները և նաւազգայնականները, անձայն, զին-
ուորական բարեւը կուտան երբ ՎՍԹԻ
կիցե՛ք: Ի հրամանը կը տրուի: Մտովը կը
կը սահի յուշիկ, և կ'իշխայ... Մտովը կը
փոփոխի բիշ մը, և յետոյ նախկին հար-
թութիւնը կը տրի... Արարողութիւնը
վերջացած է. մեզման հետ ճանչիւն մը,
և կը շարունակենք մեր անստոյգ ար-
շաւը՝ անուան յարաշարժ զերեզմանին
վրայ...

Անոր խորութիւններուն մէջ, ծովա-
սեղերուն մէջտեղ որոնք նաւազգայնա-
գայնիկներն են, խառնուած այնչափ ու-
րիշներու հետ՝ ննջէ՛ խաղաղութեամբ,
մի պղտիկ հայ գիւղացի թուրքը պիտի
չկրնայ գտնէ թու գերեզմանը պղծել...
Սեպտ. 1915

ՏԻՒԱՆ ԹԵՔԵԼԱՆ

ԱԶԵՐ ԵՒ ՏՆՈՒՆԻՆԻՆ

ԱՇԽԱՐՀԻՑ

(Այց քիւրմանայ փոխաստիաններին)

II

Վերջին ամիսներին ընթացքով ու-
ղղովում էին հայ թերթերի էջերը՝ հե-
ռադիոներով ու յօդուածներով զարգի-
կանական յայտուն հոսանքներ ժողովու-
նը խնդրեցին այն ազգայնական կենտրոնը
անարեւելի և փրկութեան չեղ որոնող
մասնաւորներ համար, ուր խմբով, լճա-
նում էին նրանք և ապա հետզհետեւ իր-
ւում զանազան գաղափարներ: Սակայն աւե-
լի ունեցող սրտամեղիկ տեսարանների
մասին անխորդ էին հետաւոր ընթեր-
ցողները որեւէ ճիշդ գաղափար կազմել
թէպէտ նկարագրող լինի մի Զօլա,
և ոչ լրագրական հասարակ մահկանա-
ցու: Լուսանկարական ճշդութիւնն ան-
գամ չի կարող հազարբեկ կատարվող ող-
բերգութեան ամբողջական պատկերը:
Այն, ինչ տեսել եմ ես իշխանութեան
խմբով փախստականների կեանքից օ-
գոտտեղ 23-ից ի վեր, համարվում է ըստ
իմ ուղեցոյցների վկայութեան, շատ
մեղմացած, միայն թոյլ շարունակու-
թիւնը այն զարկուկներ, աննկարագրե-
լի անցիակէ, որ ունեցել է փախու-
սականների հոսանքի սկզբնական շը-
րանը:

— Չէք կարող երեւակայել —, ա-
սում էին նրանք — թէ ի՛նչ տեսարան-
ներ ենք մենք ակնատես եղել 2-3
շաբաթ տաւջ, մարդ կարող էր գովել
այդ բոլորի հանդէպ, գա մի չը տեսնված
ու չաղած կօշմար էր:

Եւ այնուհետեւ պատմում էին ինձ
սրտակտուր տեսարանների մասին այն-
պիսի անարժանիք, որոնց չէի սեղե-
նայ հաղորդակից անել ընթերցողնե-
րին:

Սակայն այն, ինչ ես եմ տեսել ու
զիտել փախստականների կացութեան ա-
(*) Մի փոքրիկ, բայց վերին պահան-
գի բնուր մի զեպի հալոցողի, որ պատմե-
լ է ինձ Մոսկովայի կոմիտէի գործող լանդա-
ւայի կատարարի: Նա բանալ խօսել է
վանի տղանով խմբով փախստականների
միջ մի համակերպի ընթանիկի հետ, բաղկա-

և ինչ մեղմացած շրջանում, այնքան զարթուել է ըստ ինքնուրույն վերջնական, որ իմ երևակայությունը չի կարողանում դրանից աւելի վառ, թշուառ վիճակ պատկերացնել:

Ես անտիմենտալ լինելուց շատ եմ հեռու: Դա կը վկայեն իմ երկար տարիներ ընթերցողները: Բայց ես, միաժամանակ, բնական չեմ և չեմ կարող խուրը կսկիծով չը յուզվել: Երբ տեսնում եմ, որ մարդկային սեռի ճանաչողական հաշտաւոր ճիշտագոյնցիցներ, ժողովրդական հոգի բազմաթիւ ցնցող դասապատկերում եմ անհամակամ լինակից աւելի սուր դուրս ելանք:

Այո՛, անասնական վիճակ, այն էլ ոչ եւրոպական հասկացողութեամբ և եւրոպացու խնամատարութեամբ եմ կալ: Այլ ասիական խաշնարածներ և սուսարածներ ինքնուրույն տակ:

Ընդունեցէ՛ք, ընթերցող, որ սա չափազանցութեան չէ, այլ անբարոյն խնայականութեան, անպարոյն վիճակի դառնալիս խոստովանութեան:

Տեսե՛՛ք է՛ք ձեր կեանքում արեւաշար եղած ոչխարի հոտ, որին պարտաճանաչ նովելը հրահրելով բերում է խմբում է տերեւախիտ ծառերի տակ, հովաւուն շուքի մէջ հանգստանալու համար: Այո՛, տեսե՛՛ք է՛ք Բայց տեսե՛՛ք է՛ք, ասա՛ցէ՛ք խնդրեմ, օրերով ու շաբաթներով ամառվայ կիզիչ ճառագայթների տակ, քարերի և սև հողի վրա փռված հաղաբուսութեան ընտանիքներ խաշնելիս ու տառապելիս: Եթէ չէ՛ք տեսել, արի՛ք էջմ միանջնա:

Տեսե՛՛ք է՛ք զուգը բնակից յոգնած, շուգից նուազած, աշխատանքից կեղտոտված, լեզուն հանած և փրփուրը բերնին հեւալիս դռնէջներ, որոնց պահպանող շատգով տանում է գետի կամ լճէ մէջ և խնամքով դովաւում ու մաքրում նրանց մարմինը: Այո՛, տեսե՛՛ք է՛ք Բայց տեսե՛՛ք է՛ք միթէ, որ մարդիկ աւանդներով պարուրված ցնցողների մէջ՝ առանց լուսացվելու և փոխորդի: Գիշերցեցե՛ք միակն ու միակն զարկ կամ հողակտորի վրայ՝ եղունգներով քերելիս լինեն իրանց կաշիները և անխնայ մաքառելիս ուտիլ միջանդների՝ դէմ թի՛ք չէ՛ք տեսել: Կամեցէ՛ք է՛ք միանջնա:

Տեսնված բան է, որ մոռնի գիշերին, անասնոց զամուր կատարած զանաւորումներին գերի թողնէ տեղը իր «չորքոտաններն» և ինքը հանդիստ զնէ իր յարկի տակ: Ոչ, այդպէս չէ վարվում Ղարաբաղի և Ապարանի վերջին գիշերային անգամ: Բայց եղած բան է, որ բազմաանգամ և բազմաթիւ ընտանիքներ, կին ու տղամարդ, ծերեր ու երեխաներ գիշերը դեռնաւորած փողին բաց երկնքի տակ այն ժամանակ, երբ զիջ քամին ճուղալ-ճուղալ փողու կոյտեր է թափում նրանց վրայ և ապակահում օդը: Այդ էլ տեսանք փողառատ վաղարայկայանում:

Բայց այժմ ինքներդ հարցե՛ք, համբերատար ընթերցող, թէ ի՞նչ են աւանում, ինչպէս են զատուորում իրանց թշուառ վիճակը 30—32 հազար բացող-կայ ազդող փախստականները, երբ բռնակցվում է երկարատև, յորդանոս անձրև, մանաւանդ գիշերը: Այդ հարցով գիշերցէ՛ք զուգը էջմ միանջնի վարիչ մարմիններին և լսեցէ՛ք, թէ ի՞նչն էր պատճեն ձեզ:

Անցնում եմ առաջ, հետևեցէ՛ք ինձ: Մտնում եմ նախ ճեմարանի բակը արեւելեան դռնից: Աչքի տակ թացվող ամ

բողջ տարածութեան վրա՝ խիտ խիտ փռված են փախստական ընտանիքները: Ճեմարանի միւս կողմը, ամբողջ պարտէզը՝ նոյնպէս: Ինքը ճեմարանի շինարարները իր ընդերք բաժանմունքներով լինեն և փողբիկ երեխաներով: Զննարանի ձախ կողմը դանդաղ դատարան շինութիւնները դարձել են զանազան տեսակի հիւանդանոցներ փախստականների համար: Անցնում եմ վանքի բակը: Ընդարձակ տարածութեան վրա՝ բողջապէս ընկած է փախստականներով անգամ վանքի և վանքարանի պատերի տակ, մինչև միաբանների բնակարանները դռները, ամենուրեք շարված են փախստականները: Այս և Ներսիսեան լիճը, որի շուրջ բոլորքը և նրանից հեռու տարածվող անտառը ընկած են փախստականներով: Անտառում են դուռնում անասնորդի և ամբուլատորիան: Այս այժմ մի կողմի ենք թողնում գիւղում տեղաւորված փախստականները և երկու որսանոցները:

Սարաիսիկի են ամենուրեք ստացած սպաւորութիւնները: Յոգնած ու նուազած, կիսամերկ ու կիսաքաղց, պալիւսած դէմքով, կմախքացած մարմնով փռված են նրանք կեղտոտ լաթերի վրա: Իսկ ձախարի կնճիռները վրայ հողեկան տառապանքի կնքն է գործված: Խնուր աչքերի մէջ կարգում էք անօրինակ ազատ պատմութիւնը: Մէկը քնած է, միւսը մտածկոտ դէմքով յառում է գետնին, երրորդը ցաւից ծանր հոգով է քաշում, չորրորդը հոգովարձի ցնցողներով դալարվում է մանվան ճանկերում: Հինգերորդն արդէն դիակնացած ընկած է: Մի տեղ հիւանդ երկխայի մայրը գործազուրկ փայփայանքով հանգստանում է իր տանջվող դուստրին և լալով աղբւրում անցորդին թշնակալան օգնում: Թիւն: Միւս տեղ, վանքի դիւխուր մոտեքի դրանը չոքած, պտուռ կինը քարերն է համբուրում և անզարար աղօթում՝ արտասուելով ու մրմնջելով: Երրորդ տեղը մի կին հեծում, կծում, «վայ» «վայ» վայնաստեղով իր կրծքն է ծնում, ծնկներին դարկնում՝ իր հարապատկեր կորուստը ողբալով (երկու օրվայ մէջ մեռել էին էջմիաճանում նրա ամուսինը, ամուսնացած օրդին և փեսան, թողնելով դժբախտի դիւխին մի շարք օրերը):

Եւ այդպէս անվերջ: Ո՛ր մէկը թւում անհասնում և բազմազանի տեսարանների մի կաշի: Գոյնից է դա, մէկը միւսից դարձուրելիս էջմիաճանում իմ ծանօթները հաւատացնում էին, որ մի երկու օրվայ մէջ այնքան կը բխանան դիւխաներն, այնքան կ'ընտանաւ աղէտի միջոցառում, որ այլ ևս ոչինչ չեմ դիմել: Բայց երկու օրը դարձաւ մի շարքի և աւելի, իսկ են չկարողացաւ բխանալ սրտածիրի տեսարանների հանդէպ: Օրվայ բոլոր ժամանակներին՝ մինչև գիշերվայ ժամը 12ը, պոռոյ եմ տրեւել վանքի և ճեմարանի բակերում և ամէն անգամ գրեթէ ակնառնա եմ եղել նոր տեսարանների, լսել եմ նոր աղկտուր ձայն, նոր անցող ու նոգող, նոր վայ ու վոյ:

Տիրապետող զաղափարը, որ կենտրոնանում է ձեր մտքում՝ ստացած ճնշող սպաւորութիւնների ընդհանուր կապակցութեան մէջ, այն է, որ փռված ու քնած փախստականների այդ խառնի-ճաղանք բազմութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց ի՛թէ՛ անմայրածիր քուտա զոնեի մի սղանալիս, որի օրիկները, կարծես միայն մահվան կանգիդասներ են յարգական կարգով:

Այդ տեսակետից ամենայնցոյ տը պաւորութիւնը թողնում է այցելուի վրա փախստականների՝ այսպէս անուանված՝ դիակաւոնցը: Բռնադատիկորէն չէ, որ թիւում ու դործ ենք անում այդ բանը, այլ հիմք ունենք դրա համար: Վերջին ժամանակները այնպիսի մեծ չափեր են ընդունել փախստականների մանվան դէպքերը, ինչպէս յետոյ կը տեսնենք, որ օրվայ մեծամասնութիւնը չէին թաղում նոյն օրը, այլ օրերով կուտակվում էին դիակները բաշտօղեայ, դառնալով դիակաւոնց: Գերեզմանափորները չէին կարողանում հասցնել: Երբ օգնատուր 23ին, շաբաթ օր, երեք նոգով դնացինք անտառի ծայրը՝ գիշերները դիտելու, փոքր տարածութեան վրա խիտ դասաւորված էին ոչ պակաս քան 600 դիակներ: Ըստ գերեզմանափորների ասածի, կային դրանց

մէջ այնպիսիները, որ մեռել էին մի շաբաթ առաջ և արդէն խեղդել հոտ էին արձակում:

Վեց հարեւր թափված դիակներ... Հաւանում ենք դիակների կոյտերը ռազմի դասում, բայց չենք հասկանում պատերազմի վայրից փախած, կոտորածների վտանգից փրկված ժողովրդի մասնախան մահացութիւնը և դիակների կոյտերը Արարատեան ագաւ դասում...:

Այս ո՛րն է փախստականների կեանքի ամբողջ արդիւնքը, ահա ինչո՛ւ բացառիկ են հայ փախստականների կացութեան պայմանները և ինչո՛ւ իրաւունք ունեն նրանք հախանալու լինել և բնիկացի փախստականներին:

(Մտակ Բ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ)

ՓՐՑՈՒՄԵ ԷՋԵՐ

ՏԱՐԱՆԵԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՆՏԵՐՈՒ

ՄԻ:

Ամպամած ատոտ մըն է, երկինքը խիտ է ու կուլայ: Յրանապահ «Մերսեդես» շողնաւը կը մեկնի Լէմնոսի ծովախորշէն: Նաւուն առաջամասին վերայէն կը բարեւենք Յրանապահի նաւաղները ու կը դռնէք բարձրաձայն՝ «Կեցցէ՛ Յրանապահ»: Ի պատասխան՝ «Կեցցէ՛ Անգլիան, կեցցէ՛ Ռաշակիցները» կը դուռնան անոնք:

Թարգման ընկերներէս մին՝ Յ. Բ., չափազանց կը տխրի կը հարցնեմ իր այս տարապայման տրտմութեան պատճառը:

«—Մերսեդէս...» կը մըմնջէ ան, և կը հասկնամ թէ անուշ ու դիւթական անուն մըն է անիկա բարեկամաբանամար, որ խորատուած սիրտը մը ամբողջ պատմութիւնը կը վերջիւնցնէ իրեն...:

Մերսեդէս... Երբտասարդ ու բանաստեղծ բարեկամ սիրտը է վինքը անոնք, մաքուր ու հոր սիրով մը, սա կայն անողոք ճակատագիրը խելի է այդ երկու երկունիկ հոգիներուն կապը և անդաք ճամբը է դանոնք իրարմէ...:

«Մերսեդէս» շողնաւը անհետ եղած էր արդէն ծովածոցն, ու իմ սրտակից բարեկամ տակաւին կը շարունակէր իր մեկնաւորումը պատմութիւնը, զոր մերթընդ մերթ կ'ընդմիջէր միայն իր բանաստեղծութեանց հատորէն՝ «Անգլիկ հարաւորներէն» վերջիւնած կտորի մը արտասանութեամբ...:

Ցերեկ է, Երկինքին ամպերը փառաւեցան, պայծառ արեւ մը կայ հիմա: Զինուորական քարոզիչին հետ ցամաքի վրէժէք շրջակայ դիւրեւը պոյտ մը կատարելու համար՝ քարոզիչը ծաղիկներու սիրահար մէկն է, որ, արտերուն մէջ ինկած՝ անընդհատ ծաղիկներ կը քաղէ ու ինձ երկարելով, մի առ մի անոնց անունները կուտայ, կէս ժամ ուսն հեռաւորութիւն ունեցող գիւղ մը երկու ժամէն կը հասնիք այսպէս, մերթ արտերէն ծաղիկներ հաւաքելով և մերթ ծամբուն եղբը նստած՝ տեսակ՝ տեսակ նիւթերու շուրջ խօսակցելով: Քարոզիչը Շէյքսպիրէն, Պայրընէն, Շէլլէն ու Բուսոնէն փոխարինելով գեղեցիկ ընթերցաններ կ'արտասանէ: Ես ալ իրեն կը խօսիմ անգլիացի ուրիշ դասական հեղինակներու մասին: Մեծ կ'ըլլայ իր հիացումը երբ կը յիշեմ դժբախտ Օսքար Ուայլտի մէկ ընթերցանը: «Սակայն դուք մէկ կարողացե՛ք այսքան բաներ», կ'ըսէ ինձի՝ քարոզիչը: Մեր խօսակցութիւնը ընդ մը տաք ու լիճաբանական ձև մը կ'աւանդէ երբ կը բաղդատենք անգլիական դըրախտութիւնը քրտապահներին հետ, մինչդեռ կ'աւանդ կամայ յուզող, իսկ միւսը մէկէն խաղաղաւորող ու կրակ տուող: Երկուքն ալ գեղեցիկութիւնները կը թըւենք, թէպէտ երբեմն իրարմէ տարբեր տեսակէտներով:

Ուսուցչու զեւղին ճիշդ մօտն ենք: Յորեն արտի մը մէջ երկու փոքրիկ յոյն պարոպական լամպներու կը հանդիպենք, որոնք պայուսակներն զգնելին անցուցած, ծաղիկ կը հաւաքեն մեզի պէս: Զինուորական քարոզիչը կը թեւտեւեւանէ:

Ուսուցչու զեւղին ճիշդ մօտն ենք: Յորեն արտի մը մէջ երկու փոքրիկ յոյն պարոպական լամպներու կը հանդիպենք, որոնք պայուսակներն զգնելին անցուցած, ծաղիկ կը հաւաքեն մեզի պէս: Զինուորական քարոզիչը կը թեւտեւեւանէ:

լազրէ ինձ որ այդ կուռք-գլուխները յիշ մը թողնելիս կ'հիշենք ու խօսենք: Անոնք վարանոտ քայլերով կը մօտենան մեզի:

— Ուր է դիւրեք, բայց նայինք ու կարգաւ... կ'ըսէ քարոզիչը տարբերով պղծարկին: Ու հնչէն լամպը կ'սկսի կարգաւ հետեւաւ տողերը. «Օ Ամսհաս իրանէ զայլ փնտի» (Անգլէսա լաւ տղայ մըն էր... ևն...):

Քարոզիչը մէյնիկ չէին կը թիւն անոնց ձեռքն մէջ ու դիւրին ճամբան ձեռք կ'առնենք կրկին: Տասը վայրկեան վերջը դիւր կը հասնինք, ուր սըրճարանի մը մէջ մեր ցերեկուան ճաշը կ'ընենք հաւիկթով ու թէյով:

Սըճարանին մօտ, տան մը բակին մէջ, հնչէն կին մը, քեզիեանին առջեւ անցած, կտաւ կը գործէ: Քարոզիչը շատ կը հետաքրքրուի ու փափաք կը յայտնէ որ երթանք տեսնենք արեւելքի այդ միջնադարեան դործիչը: Հնչէն տիկինը մեղմիւ կը բարեւէ մեզ, մինչ իր մանկատի աղջկիկ երկու փունջ ծաղիկ կը բերէ ու կ'ըսէ.

— Դեռ լաւ չեն ծաղկած, սակայն շատ անուշ կը բուրեն:

Ու իր արեւելքի աղջկան ամօթխած դէմքը կը շառագունի մէկէն. աչքերը հաղիւ փախստայ ակնարկ մը կը ձգեն մեր վրայ ու դեպին կը նային իսկոյն:

Փոխ նայարվածաւ հնչէն երկու տասարդ կը մօտենայ մեզի ու իր թափթիւքը անդիլերէնով կ'ըսէ.

— Պարոններ, հոս առնէ է, լաւ է որ դուրս ելլէք. տունը օտարականներ չեն կրնար մտնել երբ այդ մարդը հոն չի գտնուիր:

— Ինչ կ'ըսէ այս երիտասարդը... կը հարցնէ ինձի զինուորական քարոզիչը, չկարենալով հասկնալ պարոնին աղաւաղաւ անգլիկերէնը որ անգլիկերէն ըլլալէ դատ ամէն ինչ է:

— Կ'ըսէ որ տունէն դուրս ելլենք վառելիք տունին այր-մարդը հոս չէ և դիւր: Արեւելքիները ասանկ տարօրինակ սովորութիւններ ունին:

Զինուորական քարոզիչը վայրկեան մը կը մտածէ ու ասանց բառ մը արտասանելու ոտքի կ'իջնէ: Դիւրին աղբիւրէն շուրջ կը լսենք ու կը մեկնենք ուրիշ գիւղ մը երթալու համար:

Դիւրին մօտ, թղթինի մը շուքին տակ, զառամեայ ծերունի կին մը նստած է, իր շուրջ հաւաքած թռչուններ, որոնց բանքը մը կը պատմէ, ինչուստեմա պատուր մեղ տեսնելուն բաներ մը կը մըմնջէ թղթին տակէն. քարոզիչը կարգ մը հարցումներ կ'ուղղէ իրեն ու ես թարգմանաբար կը խօսիմ հետը: Պատուր երիտասարդի մը պէս կը պատասխանէ, դեռ չի մարած աղբով ու ճայնով: Քարոզիչը երկու շիկին կը դնէ այս ծերունիին ալ ամին մէջ ու մեկնելու պահին կ'ըսէ. «Մայրիկ, աղօթէ՛ Աստուծոյ մեր զինուորներուն համար»:

«Այո՛, որդե՛կ, ես միշտ կ'աղօթեմ» կ'ըսէ ծերունի յայն կինը ու կ'սկսի մըմնջել իր յաւիտեական յանկարգը:

— Քիտի՛ լիսո, Քիտի՛ լիսո...:

Վարը, Մուսրոսի ծովախորշին մէջ զաշնակից նաւերն ու զրահաւորները արեւին ոսկեկոյն հառաքայլներուն տակ կը փափլին: Դարնան անուշ գիշերու մը կը աստուծոյ գիւղին ըլլալներուն վրայ: Յորեն հասկնալ կը պատահի հոս ու հոն՝ գիշերուին դուռնալներուն տակ, ձեռուն բրակի մը կատարը համեմիկ հովազացները Տօն Բիշօթի ակամայ ասպետներուն յիշատակը կ'արթնցնեն:

Անոնք, ծովախորշի ժայռերուն վրայ, Նգէ-ականի ալիքներուն անաւոր շառաւուր կը լսուի:

Մուսրոսի մօտերն ենք հասած: Ծրուոնական նաւային զինուորներ կ'անցնին մեզմէ քիչ հեռու արտի մը մէջէն: Անոնք ալ պոյտի ելած են մեղ պէս: Զինուորներէն մին թէնքի աղուր ձայնով մը կ'երգէ ծօղէֆի «Ի դուր Փարաւոն» երգը:

— Կենցիկ ընէ մը հանգինք հոս ու մտիկ ընենք ու՛ Յրանապահի զինուորին կրքը... կ'ըսէ քարոզիչը, ու կը նստինք մարմանդեայ օժոցի մը վրայ ու հիւսցնումով մտիկ կ'ընենք արուեստի ու գեղեցկութեան երկրին Յրանապահի դասակին անուշ ու թրթռուն երգը...:

Թ. Հ. ԲԵՐԵՆԵԱՆ

ԿԻԼԻԿԵՑԻՆԵՐԸ

ԲՈՐ-ՍԱՅՑՏԻ ՄԷ-2

(Սեփական լրագրութիւն)

1 Նոյ. Երկուսարթի

«Բէմը» հասնիւնում Ամերիկայէն հասած նամակներու տրցակ մը կայ բաժնուիրէ: Նամակ տաացողներուն խնդու-թիւնը չափ ու ասանան յուշի: Ասանց ուրիշ հասցէի, «Հաղթականներուն ուղղութեամբ» մէկ երկու նամակներ կան, զորս տարագրողները պաղատագին լուր կը խնդրեն, որոշ լուրեր, իրենց ըսող թէ որոնք աղատած, որոնք գաղթած չն ուրիշ մեռած են իրենց ընտանիքներէն: Քեմքի հրապարակին վրայ, հոս ու հոն, խումբեր ամէն տեղ և տարիքէ, ամենայն երկիւղածութեամբ անոնց ընթերցումին մտիկ կ'ընեն: Մաս մը տխուր, մաս մը գոհ, մաս մը տոգոհ արտայայտութիւններ ունին, բայց անոնց գրեթէ ամենուն աչքերն ալ խոտաւած են: Կիւսնամ թէ մէկը նոյն իսկ իր ընտանիքներն քանի մը ոսկիւնց չէ՛ք մը դրկիւր է, սակայն ընտանիքը «Հաղթած» ըլլալուն համար, չէ՛ք վերադարձնել հարկ կ'ըլլայ: Ինչպէս կարելի է չարտառուել նմանօրինակ պարագաներու առկա...:

Գիւղերուն մէջ Բիթլիսան էջմիաքիկայէն ամենէն աւելի յիշատակուող, վրանա-բու և թաղերու շարքին մէջ ալ, դիպուտաբար բերումով առաջիկը եղած է ան, A և B բաժանումները ներկայացնելով, Տիկ. Էլիսա ևս դիտած էր այս պարա-դան և օր մը նմանողաբար «մեր London west»-ը, Լոնտոնի էն հայրաւոր թաղը կոչեց զայն, «London East»-ը ըլլալով էն աղքատ թաղը ուր կը դուռնուի համալսարան «whitechapel»-ը: Ու իրաւ ալ, մեր Բիթլիսի հակահետմա ուրիշ խօսքով A և B-ին դէմ վերջին գիւղական բաժանումները՝ R և S, մեր էն աղքատիկ թաղերն են:

— Նախընթաց օր դպրոց այցելիցին Major Liddle, պետական հետաքրի ընդհ. զննիչը և Mr. Peckitt, պետական երկաթուղիներու ամբիւններու պետ-կրկա-թաղի, ընկերակցութեամբ երկաթուղիի պաշտօնականներէն Պ. Պոլոս Սէլեանի, որ իր պաշտօնին բերմամբ՝ ժամանումներու և այլ կարգի գործերու մէջ մեծ ծառայու-թիւններ կը մատուցանէ, մինչ իր եղբայրը՝ Պ. Սէլեան, իր ամուսնու մը արձակուրդը փոխին մէջ աշխատելով անցուց, արձակուրդը վառնելու ամենանշտ օգտաւատ կերպը որ ամէն գնահատումի արժանի է:

— Տկարակցութիւններու և կաթնոտ մայրերու խոհանոցը վերջնականապէս կարգի մտած է: Փոխաթով ծածկուած բացօթեայ սեղանատուն մը, մէջտեղը երկար սեղանով մը 150 հոգիի բաւելու չափ: Աղաթօն պէն որ քաղաքս կը դըտնուի երկու օրէ ի վեր, տասը ոսկի նը-կիւրեց այս սերունդին մասնաւոր մը հա-ցը հայթայթելու համար: Մասնաւոր անուորի հարցը այնքան կարեւոր ու անհրաժեշտ հարց մըն է որ պէտք է անհրա-ժեշտօրէն մեր մասնաւոր ուշադրութեան տարական ընենք, կը մաղթեմ որ Աղաթօն պէն այս սերունդ օրինակել տարա-փոխիլ բան մը ունենայ իր մէջ, որպէս զի շատ մը ուրիշներ վարակուին անով:

Թ. Գ.

ՏԵՂԱՍԱՆ ԳՐՈՒՆԿ

Ն. Բ. Սուլթանի նախընթաց օր Դա-հիլէ ժամանումին ատեն կայարանը ներ-կայ էին Սըր Զ. Մաքսուէլ իր թիկնա-պաններով, նախարարութեանց ան

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՀԱՅՈՑ ԿԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՈԼԻՍ ԵՒ ԱՅԼՈՒՐ

Պոլսեանական ծանօթ հայ անձնավորու-

թիւն մը, որ չնորհիւ կարող մը նախախ-

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

ՀԱՅ ԱՂԵՏԻՆԵԶԱՆԴԷՊ

Պոլսեանական ծանօթ լուր կը տար-

Այս երեք ղառաւորներէն է նոյնպէս,

Յանձնարարութիւն կողմէ, որ անխոր-

ՅԻՄՆԱԴԱՍՏ

ԱԶԳ. ՇԱՀԵՐԱՌ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԱՆ

Յօգաւոր եւ օգտակար ցուցակ

Վանք. Պոլսոյ Նուագար. փաշայ Յօգ-

Պոլսեանական ցուցակ

Տեղաբ. Յ. Շաքարեան, Տօքուղեան

ՊԱՇՏՊԱՆԱԿԱՆ ԿՈՉ

Բ. ԴԱՐԵՆԹԱՅԻՐԻ ՄԸ

Հայ Կարմիր Խաչի (Դանիքի) Առողջա-

Հայ օրինաւոր, գործադրարար, բա-

Արդ, ներկայիս կը կ'ընենք բարե-

Սերայիական ձակառեւ

250,000 ՌՈՒԲ Ի ՊՈԼԻՍԱՐԱՆԻ

Լոնտոն, 31. — Պոլսեանական ձակառեւ-

Լոնտոն, 30. — Պոլսեանական ձակառեւ-

Լոնտոն, 31. — Գործարարական հաս-

Լոնտոն, 1. — Այսօր կ'ընենք ձակառեւ-

Լոնտոն, 31. — Աւստրիական պաշ-

Լոնտոն, 31. — Գործարարական ձակառեւ-

ԴԱՐԱՏԱՂ

Լոնտոն 31. — Դարաստացիներ ու-

Լոնտոն, 30. — Դարաստացիներ ձակառեւ-

Լոնտոն, 31. — Դարաստացիներ ձակառեւ-

Լոնտոն, 29. — Պոլսեանական ձակառեւ-

Սերայիական ձակառեւ

Սերայիական ձակառեւ

250,000 ՌՈՒԲ Ի ՊՈԼԻՍԱՐԱՆԻ

Լոնտոն, 29. — Պոլսեանական ձակառեւ-

Լոնտոն, 29. — Թուրքիոյ Սուլ-

Լոնտոն, 30. — Թուրքիոյ պետ-

Լոնտոն, 30. — Գործարարական հաս-

Լոնտոն, 30. — Դարաստացիներ պաշ-

Լոնտոն, 30. — Դարաստացիներ ձակառեւ-

ԴԱՐԱՏԱՂ

Լոնտոն 31. — Դարաստացիներ ու-

Լոնտոն, 30. — Դարաստացիներ ձակառեւ-

Լոնտոն, 31. — Դարաստացիներ ձակառեւ-

Լոնտոն, 29. — Պոլսեանական ձակառեւ-

Սերայիական ձակառեւ

Արեւելեան ձակառեւ

Լոնտոն, 30. — Դարաստացիներ ձակառեւ-

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԿԵՂՈՐԴԱՆ ԶՈՒՅԻՐ

«Թաւաղ» 22 հոկտ. Թուրքիոյ մէջ

Իսթ, 3 (Պատե.) — Եւրոպայի քաղաք-

Իսթ, 1. — Սերայիական ձակառեւ

Իսթ, 2. — Սերայիական ձակառեւ

ԱՆԴՈՒՆԱՆ ԹԱՎԱՐԱՆՈՒՆ ՎԵՐԱԿԸ

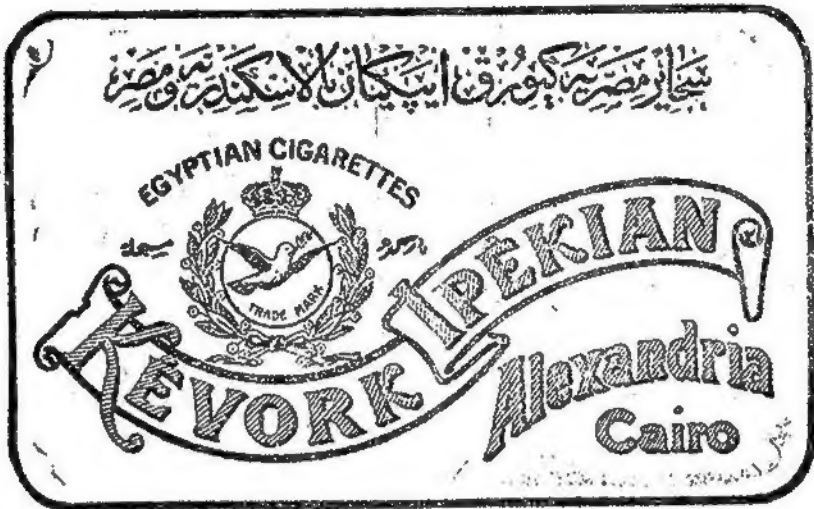
Լոնտոն, 1. — Թաւաղաւոր արհի-

Լոնտոն, 2. — Թաւաղաւոր արհի-

Լոնտոն, 31. — Թաւաղաւոր արհի-

Լոնտոն, 31. — Թաւաղաւոր արհի-

ԳԵՈՐԳ ԻՓԵԿԵԱՆ

ԿԸ ԾԱԽՈՒՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

ԱՆԴՐԵԱՍ ՄԿՐԵԱՆ
ՆԿԱՐԻՔ - ՆԵՐԿԱՐԻՔ

Իր Անտարքիս, 1 (Յունաց Ագրոֆ աղբիւնը
վարձարանին նստել)
18 տարեկ է վեր Աղեքսանդրիա
հաստատուած եմ Ներքի, դարձա-
նկարի, նշանատախտակի (Թապէլա),
իւղանկար պատկերներու և լու-
սանկարչական ֆոներու վերաբեր-
եալ կատարած աշխատութիւններ
ըսկա գոհ թողուցած եմ Եւրոպացի
յաճախորդներու Գիները միշտ Ա-
րաքներէն սուղ, իսկ Եւրոպացի
արհեստակիցներէն աւելի էն:

ՏՈՐՔ ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՐԹԻՆԵԱՆ
ՎԿԱՅԱԼ ԱՍՏՄԱՐՈՅԺ

ՄԱՐԿԱՆ, ԵԱՐԱ ՊԵՏԻ ԵՆ ՆԱԶԵՏԵ ԲՈՒ 10, ԳԱԶԻՐԻ
ԲԵԼԵՏՈՒ, ԲՈՒ 85-87

Հիւանդներ կ'ընդունին առա-
ւօտեան ժամը 8էն մինչև երկուսն
ժամը 7ը:

Ականանքը կը մաքրէ աւելի քան
չէ առանց ցաւի: Ականանքու հա-
մար ոսկիէ, բառուռէ կամ Ամերիկ-
եան վերջին գիւտ եղող ուրիշ առ-
ւակ նիւթերէ քուրծն կը չինէ ա-
ռանց զոգտնակի կամ քիմիք վրայ
բան մը գնելու:

Բայց գործերը մաքուր եւ
խզէի մօտ կը կատարուին:

Մարդ կեանքին մէջ անգամ
մը ծախսելով կ'ազատի ականանքու
անտանելի ցաւերէն եւ հանգիստ
կ'ապրի:

Գիները խիստ չափաւոր են: Մաս-
նաւոր ակնայի գեղեր ալ կը գըր-
ուին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՎԱԶԱՐՈՍՈՒՆ
ԵԼԷՔՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԻԵԱՆ - ՓԱՓԱՋԵԱՆ

ԳԱԶԻՐԻ

Օքերայի հրապարակ, Կալուած Զօկայի
Թիէժօն 23.56

Կ'ստանանք զետեղումներ ելեքտրա-
կան լոյսի և օդային կապի: Մեծաքանակ
և փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ
լոյս արտադրող առարկաներու:
Խնամաւ աշխատութիւն, խիստ
չափաւոր գին:

ԲԱՍՏԻԼ ՆԱԼԹԵՐ
(PASTILLES NALTHER)

ՀԱՐԱՆԻ ԴԵՂԱԶԱՐԻ

Հացի չափ կարիւր ամէն ամօքի համար
Գնդութիւն ունիս թէ փորհարու-
թիւն, ստամոքսի տկարութիւն թէ առ-
ւարտողութիւն, շերտէ կը տառապիս թէ
անքունութիւն, հարբուխ ունիս թէ
յօղաքաւ:

Գործածէ՛ եւ պիտի օգտուիս անպարմա:
Դարման է՝ 34 տեսակ հիւանդու-
թիւններու, որոնց մահաբերութեամբ
են յայտադրին մէջ, որ կը գտնուի Բ-
րաքանչիւր տուփի նստ:

Գիներն են ասոնք Ե.Ղ.
Տփիկը (որ կը պարուհակէ 67 հատ) 10
Տուփը (որ կը պարուհակէ 3 տփիկ) 20
Թղթատարով առաքման համար պէտք
է միտին զրկել նաեւ երկու զրդ:
Ամերիկեան այս դեղահատիկը պատ-
րաստուած է յայտնի բոյներու եւ ար-
մատներու հիւթէն եւ օդաւարութիւնը
հաստատուած է բժշկական կանաչներէ:

Անձնապէս փորձելէ եւ օգտուելէ
վերջ միայն ստանանք է եղբայրս
ընդհանուր ներկայացուցչութիւնը՝ ԳԱ-
ՐԱՎԱԶԱՆ ԹՈՎՄԱՍ, որուն կարելի է
գինել, փոքր թէ մեծաքանակ համար,
անձամբ կամ քաղղ փոստով հետեւեալ
հասցէին:

82, Rue Guinet Charkas (Boulac)
c/o Ecole Arménienne
B. P. 1079 Le Caire (Egypte)

ՇՐՈՒՅՆԻ ԱՐԵԻԵԼԵԱՆ
Stein's Oriental Stores Limited

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ՏՂԱՑՈՑ
ՀԱՐՈՒՍՆԵՐ

ՎԱՆԱՆՑ ԵՒ ՓՈԲԻԿ ԱՂԶԱՆՑ
ՇՐՈՒՅՆՆԵՐ, ՊՈԲԻՆԵՐ
ԵՒ ԴԼԵԱՐԿՆԵՐ

Դիւարկներու, գլխանցներու, զարկիներու, հոսեղներու, ձեռնացներու,
կաշայ առարկաներու, կօթիկներու, հետմակեղներու, համարդու-
թեանց պիտիւներու եւ անոնցներու առաւ մքեր:

Գիները յոյժ չափաւոր եւ անմրցելի:

ՄԵԾ ԴՈՐԾԱՏՈՒՆ ԾԽԱԽՈՏԻ
և Եգիպտական սիկարէրներու

ՎԱՍՏԱՐԱԿԱՆ ԵՂԱՐՔ

ՋԱԿԱԶԻԿ - ԱՂԵՔՄԱՆԴԻՐԱ

Համարաւոր են իր Ապուրիկմա (Ասոյ) Միախոսներ եւ Սիկարէրներ

ԳԱՆՔ ՏՕՐԵԱՆ
Banque d'Orient

ԱՐԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Դրամագլուխ՝ ամբողջապէս վճարուած
Ֆր. 25,000,000

Կենդանացի ԱՐԻՆԻ

Մասնակիցներ՝ Աղեքսանդրիա, Դա-
հիբէ, Սեյանիկ-Իզմիր, Գործակալութիւն
Մեք՝ Միտիւլէ, Մանասթըր, Սերէզ եւ
Զակաղիկ, Փոխ-Գործակալութիւններ՝ Գեր-
կամա, Մաղնիսա եւ Սոմա:

ՊԱՆԲ ԵՄՐԻԱՆ կը կատարէ տեղա-
նաւորական ամէն տեսակ գործողու-
թիւններ:

ՊԱՆԲ ԵՄՐԻԱՆ կ'ընդունի գրամա-
կան աւանդներ, հետեւեալ տոկոսներով.
Հարբերին 3 Ի տես վճարելի
» 3,50 9 ամիսէն »
» 4 1 տարեկէն »
» 5 5 տարեկէն եւ աւելի վճ.

Նոյնպէս՝ ինայտողութիւնը քաջալի-
րելու համար հաստատուած է Փոքր Խնայու-
ղութեանց յատուկ ճիւղ մը որ կ'ընդունի
Ե. Ղ. 20էն Ե. Ղ. 25,000 տարեկան հա-
րբերին 1 տոկոսով:

ԳՆԱՅՈՂԱԿԱՆ
ՏՊԱՐԱՆ

Շարա Ապու Տարաք ԲՈՒ 16

Սիկականասէ՝ Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

Կ'ստանանք ամէն տեսակ զարմանակ
գործերու պատրաստութիւնը, Գիրք, Տետրակ,
Հաշուեցուցակ, Նամակագրութիւն, Այցե-
տուն եւլն, չափաւոր գիներով:
Ցանկաւարտութիւն կը կատարուի խը-
նամով:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՎԱՄԵԱՆ
ՔԱՐԻԴԻ ՎԱԶԱՐՈՍՈՒՆ
ՄԵՆԱԲԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈԲԻՐԱՐԱՆԱԿ

Աղեքսանդրիա, Մեք՝ Միտիւլէ, Կաղարք ԲՈՒ 40
(Արքաթիկ մկիթին դէմը)
Թիէժօն ԲՈՒ 83-85

Այս վաճառատունը կը հայթայթէ
Թէ Աղեքսանդրիայ եւ Թէ Ռամէի մէջ
ՄԱՆԹԱՇԵՐ հարազատ առաւական եւ
ամերիկեան թիթթուր, չափաւոր գիներով
Ապրանքները օրը օրիկ կը յանձ-
նուին ամենայն կանոնաւորութեամբ:
Դիմեմէ՛ք ԵՒ ԴՈՒ ՊՈՏԻ ՄՆԱԲ:

ԴԵՂԱՐԱՆ ԱԼՊԻՈՆ

Թիէժիկ փառա ԲՈՒ 29 Աղեքսանդրիա
Անգլ. պահականցին մօտ
Թիէժօն 24-95

Դեղագործ Ս. ՊՈՂՈՍԵԱՆ կը ծա-
նուցանէ յարգոյ հայ հասարակութեան,
բացումը իր նորահաստատ ԱԳԻՈՆ ԴԵ-
ՂԱՐԱՆին, Թարմ դեղերու նոյն մթեր-
քով մը, Դեղերը կը պատրաստուին ա-
մենամեծ խնամքով եւ բոլորակաւ ա-
ման, իսկ վկայիս աղջաւորը դեղերը
առանց չափու:

ԱԼՊԻՈՆ ԴԵՂԱՐԱՆը ունի ամէն ծա-
մանակ արամադրելի մասնագէտ բժիշկ-
ներ ամէն տեսակ հիւանդութեանց համար:
ԱԼՊԻՈՆ ԴԵՂԱՐԱՆը յաճախեցի փո-
խանակ օտարներուն, եւ զոն պիտի մնա:

ԴԵՂԱՎՈՒՅԻ

ԱԼՊԻՈՆ ՄԱՐԿԱՐԱՆ

Պապ-Սիւրա, Սուր-Էլ-Խանիմ, ԲՈՒ 159

Կը կարէ խիստ մաքուր և վերջին նա-
րածութեամբ, նաեւ կը դաւախուի եւ-
րօպական կանոնով, դեղերը գիւրամատ-
չելի են:

Ս. Ն. ՕՏՊԱՆԵԱՆ
ԵՐ ԸՆԿ:

ՀԱՅ ՎԱԶԱՐՈՍՈՒՆ

Հաստատուել 1902

Դահլիշ, Սթիէ Կիսիպ

Կը վաճառուին ամէն տեսակ
կերպասեղէն, բրդեղէն, բամպակե-
ղէն, սպանոյ, պաքիս, գէժիք,
մասաթովա եւ մանաւանդ դերմակ-
ներու պիտիւներ, մեծաքանակ եւ
փոքրաքանակ:

Ներածմունք ուղղակի Եւրոպա-
յէն: Ապրանքներու տոկոսներով եւ
գիններու չափաւորութեամբ մա-
սին արդէն իսկ համարաւորապէս
այս վաճառատունը կ'արժէ անդամ
մը այցելել:

առիթմն օգտունեցիք

ՊԱՆԲՈ ՏԻ ԲՈՍՄԱ
Banco di Roma

Հաստատուել 1880ին

Դրամագլուխ, 200,000,000 Ֆրանկ ամբողջապէս վճարեալ

ԸՆԴՂ. ԿԵՐՈՒՆԱՏԵԼԻ - ՀՈՒՈՍ

Կեդրոնակարգի: Քիւրիկ, Յէնովա, Նաբօլի, Թուրին, Ֆիորենցա, Աղեքսան-
դրիա, Կ.Պօլիս, Պարիզ, Դաիլի, Մալթա, Ափրիկեան Տրիպոլի

ՄԱՆԱՅՈՒՂԻ

Ապա Ապաւնո Լազիպէլ Արեցո Արեցանո Պէնզա Պիւլիպի Մոնթ Բաթի Պանի Պալի Լուօ Գորնի Բարբալիս Էրնա	Մարա Մալ Մէրն Մոսան Մարապի Մարապի Լուրա Մոնտի Մոնտի Մոնտի Մոնտի Մոնտի	Քիւրիկ Սիւրա Սուպա Քարպակ Քիւրիկ Քորն Կոնտի Քիւրիկ Քիւրիկ Քիւրիկ Քիւրիկ Քիւրիկ
---	---	--

ՊԱՆԲՈ ՏԻ ԲՈՍՄԱ կ'ընդունի ամէն տեսակ սեղանաւորական գործողութիւններով, այսինքն արժե-
թղթերու վրայ ամսան, եւրոպայի եւ Եգիպտոսի կարեւոր քաղաքներուն իրայ փոխգիր, չէր եւ չիթը
արքայի, հետագայ վճարմանը, եգիպտոսի եւ Եւրոպայի վրայ պայտամուրհաններու գանձում,
Կորնիներու եւ վիճակահանութիւն շահուած պարգեւներու գանձում, Եւրոպայի եւ Եգիպտոսի մէջ
պարայի հրամաններու գործողութիւն, Արժեթղթերու պահպանութիւն, Ապրանքներու պահպանում եւ
ականք գործողութիւն:

ՊԱՆԲՈ ՏԻ ԲՈՍՄԱ կ'ընդունի դրամական աւանդներ, ուղուած ամսան կամ քաղղ պայմանաւ-
մով վճարելի:
ՊԱՆԲՈ ՏԻ ԲՈՍՄԱ օտարականներու համար յատուկ մասնակից մը բացած է Մոնթեպալիսի
համարաւոր շնորհներ, որ ամէն տեսակ սեղանաւորական զիւրկութիւններ կ'ընծայուին յաճախորդ-
ներուն:

ԵՆԱՅՈՒՂԱՆ ՍԵՑԻԱ

ՄԱՆԱՅՈՒՂԱՆ ԱՂԵՔՄԱՆԴԻՐԱ 9 ՏԵՂԱՆ ԳԵՂԱՆ

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Նոյեմբեր 1915

ԲԱՄՊԱԿ	Բացում	Փակում
Նոյ.	17 11/32	17 31/32
Յուլի	17 15/16	18 1/4
Մարտ	18 1/4	18 9/16
Նոյ. (1916)	17 17/32	17 13/16

ԲԱՄՊԱԿԻ ՀՈՒՆՏ
(3 ամիս) 107 30/40 103
(2 ամիս) 109 20/40 110 10/40

ԱՐԺԵՐՈՒՂ	Գրեթի Յոնսիկ 1886	Ֆր. 289.—
	» 1903	» 239.—
	» 1911	» 244.50
	Բումիկ Երկարուղի	» 130.—
	Բանամա	» 89.50